

СТАНОВИЩЕ

от дн **Наталия Иванова Витанова – професор в ШУ „Епископ Костантин Преславски“**

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен „доктор“
в област на висше образование 1. Педагогически науки
професионално направление 1.1 *Теория и управление на образованието*
докторска програма *Управление на образованието*

Автор: *Лъчезар Владимиров Африканов*

Тема: „Прилагане на коучинг подходи в развитието на педагогическите екипи“

Научен ръководител: *проф. д-р Галин Борисов Цоков*

1. Общо представяне на процедурата и докторанта

Със заповед № Р33-1938 от 02.06.2021 г. на Ректора на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ (ПУ) съм определена за член на научното жури за осигуряване на процедура за защита на дисертационен труд на тема „Прилагане на коучинг подходи в развитието на педагогическите екипи“ за придобиване на образователната и научна степен ‘доктор’ в област на висше образование 1. Педагогически науки, професионално направление 1.1 Теория и управление на образованието, докторска програма *Управление на образованието*. Автор на дисертационния труд е Лъчезар Владимиров Африканова – докторант в <редовна форма на обучение> към катедра „Педагогика и управление на образованието“ с научен ръководител проф. д-р Галин Борисов Цоков от ПУ „Паисий Хилендарски“.

Представеният от Лъчезар Владимиров Африканова комплект материали на хартиен носител е в съответствие с Чл.36 (1) от Правилника за развитие на академичния състав на ПУ, включва следните документи:

- молба до Ректора на ПУ за разкриване на процедурата за защита на дисертационен труд;
- автобиография в европейски формат;
- протокол от катедрения съвет, свързан с докладване на готовността за откриване на процедурата и с предварително обсъждане на дисертационния труд;
- дисертационен труд;
- автореферат;
- списък на научните публикации по темата на дисертацията;
- копия на научните публикации;
- списък на забелязани цитирания;
- декларация за оригиналност и достоверност на приложените документи;

- справка за спазване на специфичните изисквания на съответния факултет (само за докторантите зачислени до 04.05.2018 г.).

Докторантът е приложил 3 публикации.

2. Актуалност на тематиката

Голяма част от педагогическите подходи от близкото минало вече не работят ефективно вследствие на динамичните промени в образованието. Това изправя съвременните педагози пред необходимостта непрекъснато да развиват своите умения. Правилото е: „Ако не напредваш постоянно, непрекъснато ще изоставаш“. Има различни начини за развитие на уменията в наши дни, като участие в семинари, тренинги, завършване на магистратура, самостоятелно четене на специализирана литература, гледане на учебни филми, обмяна на опит с колеги и други. Един от ефективните съвременни пътища за развитие е коучингът. От началото на 2000 година образователният coaching е в центъра на педагогическата дейност на много страни. Ежедневната работа на учителите предлага много поводи за педагогическо консултиране: разговори за образователните постижения на учениците, за поведението им в класната стая, за нивото на личностно развитие, за кариерно развитие и/или за подпомагане процеса на учене на учениците. В този процес учителят променя ролята си. От експерт и посредник на знания влиза в ролята на coach, на съветник, който съпровожда и улеснява ученето. Образователният coaching, респ. консултирането на ученето дава възможност да се създаде точна картина за индивидуалните особености, представи и фактори влияещи на ученето на отделния обучаем. По този начин се оптимизира процесът на учене като се отчитат личните бариери, потребности и индивидуални характеристики на ученето. За да отговорят на новите педагогически реалности образователните институции са изправени пред предизвикателството да въведат индивидуално консултиране или образователен coaching. В бъдеще училищната практика все повече ще се свързва с тази проблематика. Концепциите за съвременното образование съответстват на coaching-а като ефективна, апробирана на практика система за развиващо взаимодействие, а coaching-уменията органично се вписват в профила на компетентностите на съвременния/бъдещия учител. В coaching-а има инструменти, които позволяват да се осъзнае собствената ценност и значимост. Затова е важно, учителите да се научат да използват собствените си ресурси, търсейки пресечните точки на приложение с получените по-рано знания.

3. Познаване на проблема

Авторът познава много добре литературата по темата. Теоретичните му разсъждения са следствие от проучване на 150 източника, от които 105 са на хартиен носител, 45 уеб базирани. От всички литературни източници 120 са на чужд език, 30 на български. Лъчезар Африканов познава много добре не само българската, но и световната литература, а това дава възможност на автора достатъчно коректно да обосновава основните си тези. Постановките, които се застъпват са както класически, така и от най-новите публикации след 2000 година.

Своята работа Лъчезар Африканов е подпомогнал с оригинални произведения на чужди автори. Тази представителна научна аргументация на текста, убедително печели доверието на потребителя на такъв род информация и подкрепя заключенията в дисертацията. Владее на различно нива няколко езика – английски (C2), немски (B2) и руски (B1/A2), което е още една предпоставка за неговата осведоменост в научен план.

4. Методика на изследването

Проведено е експериментално изследване през периода юли-ноември 2020 година. То е реализирано на две фази – подготвителна (юли-септември 2020) и фаза на изпълнение (септември-ноември 2020). Поради пандемията от Ковид 19, достъпът до училищната среда е ограничен (дори на моменти забранен), което силно затруднява (по принцип) провеждането на каквото и да е експериментално изследване.

В анкетното проучване участват 193 представители на целевите групи, разпределени както следва според образователни институции, в които работят: училища - 83%; детски градини - 9%; други /ЦПЛР, езикови центрове и университети/ - 8%. 66% от представените образователни институции са общински. Представени са 4 типа училищни организации: основни училища - 38%; средни училища - 22%; професионални гимназии - 22% и профилирани гимназии – 18%. Изследваните са от 51 населени места в страната, като половината са от столицата и големите градове: Пловдив, Варна и Бургас. 95% от респондентите са жени. Половината от участниците работят в училища с брой на учениците между 100 и 500 души и брой педагогически специалисти между 30-70 души. По отношение на заеманата позиция преобладават педагогическите специалисти /62%/, от които 2/3 са старши; 35% са директори и зам. директори. Половината от участниците имат над 16 г. стаж на посочената позиция; 21% са с опит до 5 г. Средният професионален стаж в посочената организация е 17 г., а средният общ трудов опит е 25 г. 92% притежават образователна степен магистър в разнообразен спектър от специалности.

В пилотния обучителен курс са включени 16 професионалисти от цялата страна от различен тип училищни организации, предимно общински училища от 10 населени места. По-голямата част от участниците работят в големи училища с брой ученици между 501 до 1000 д. и педагогически персонал от 30 до 70 души. По отношение на трудовия им опит има равномерно разпределение между тези със стаж на дадената позиция до 10 г. и над 10 г. Средният стаж на настоящата месторабота е 14 г., а общият е 25 г. Всички участници имат образователна степен магистър. Сред обучаемите преобладават директорите и заместник директорите.

За провеждане на емпиричното изследване са използвани адекватни методи. Инструментариумът включва – анкетно проучване и създаване и апробиране на обучителен курс, методи за статистическа обработка. Данните от емпиричното изследване са представени коректно, те са визуализирани чрез различни видове диаграми. По отношение на изводите –

съдържателно са верни и произтичат от резултатите на изследването, не са тривиални и банални. Могат да се верифицират в практиката.

5. Характеристика и оценка на дисертационния труд и приносите

Представен за становище е добре организиран пакет от материали: дисертационен труд, приложения, автореферат, публикации. Дисертационният труд е представен от общо 154 страници, от които основен текст – 140 страници, използвана литература (150 източници) на български, английски език, електронни ресурси (45 уеб базирани). В структурно отношение той е изграден по каноните на академичната архитектура - увод, три глави, заключение, литература и приложение. Общият обем на приложението е 47 страници. Дисертационният труд като стил и език е прецизен, притежава богата и точна научна стилистика. Техническото изпълнение е коректно, информацията е подкрепена с визуални изображения (таблици и диаграми), монтирани на съответните места.

Дисертацията е разположена в сложно изследователско поле (педагогика, философия, психология, управление и др.) Той е завършена авторска концепция, в която са визирани и нови аспекти по разглежданата проблематика. При наличието на голямо разнообразие от концепции и дефиниции по темата авторът е успял ясно да изрази и аргументира своята позиция. Дисертацията се характеризира със сполучливи анализи, конкретни оценъчни нюанси и оригинални съвременни рефлексии, целенасочен авторски подход и научен стил. Тя е на високо професионално равнище и показва познаване на различните страни на разглежданата проблематика. Практическата значимост на разработката е голяма. Тя може успешно да се използва и в други области на научното познание.

В увода точно и коректно са формулирани предметът, целта и задачите на цялостното изследване. Необходимо е обектът на изследване да се прецизира. На с. 9 като методи на изследване са определени теоретичният преглед и конструирането и апробирането на обучителен курс. Смятам, че това не са методи на изследване. По отношение на хипотезите от посочените 3 само една е формулирана коректно (2) като имплицитивно съждение. Първата и третата са формулирани като съждения и не е ясно какъв е очакваният резултат.

Наблюдава се дисбаланс между теоритичната и експерименталната част в полза на теоритичната (допускам, че това е в следствие на пандемията от Ковид 19, което е наложило преосисляне и преформатиране на изследователската процедура).

Като приносни моменти могат да се изтъкнат следните - в теоретичен план са обобщени и анализирани идеите свързани с коучинга и развитието на ефективни екипи в сферата на училищното образование. Като допълнителен теоретичен принос, който не е отразен от докторанта, може да се посочи авторската дефиниция на понятието „коучинг на образователни лидери“. Като приносни моменти в дисертационния труд на Лъчезар Африканов могат да се приемат конструираният обучителен курс в областта на коучинг лидерството, както и изготвеният списък с възможни бъдещи стъпки, които да позволят по-широко навлизане на коу-

чинга в подготовката на образователните лидери. Те имат предимно практико-приложен характер и са ценни за училищната теория и практика.

Въпроси: 1) Защо коучингът в дисертацията е определен като подход, а не като нещо друго например, метод, технология, техника? 2) Кой от коучинг подходите докторантът би определил като най-адекватен на съвременните реалии?

6. Преценка на публикациите и личния принос на докторанта

Депозираните публикации са подчинени на темата и са определен принос към популяризирането на емпиричните резултати и изводи на изследването. Списъкът включва общо 6 публикации – 3 самостоятелни и 3 в съавторство. Една от самостоятелните публикации е в сп. Педагогика, което е реферино и индексирано в първичните световни бази данни – WoS, другата е в Е-списание „Образование и развитие“, а третата (учебно помагало) е в чуждестранно издание. Публикациите, които са в съавторство (колективна монография, сборник – индексирани в WoS и статия), също имат отношение към дисертационното изследване, те се отнасят до лидерството и менторството, които са отправни точки на дисертационното изследване. От всички 6 публикации 3 са на български език, 3 са на английски език.

7. Автореферат

Авторефератът проектира съдържанието на дисертационния труд и следва неговата логика, отразява обективно теоретичните, изследователските и практико-приложните аспекти по проблема.

8. Препоръки за бъдещо използване на дисертационните приноси и резултати

- Във връзка с популяризирането и разпространение на резултатите е препоръчително те да бъдат публикувани под формата на самостоятелна монография.

- Докторантът притежава добър научен стил на писане, владее отлично английски и немски език, постигнал е резултати, които трябва да бъдат популяризирани в български и чуждестранни специализирани издания (WoS, Scopus).

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд *съдържа научни, научно-приложни и приложни резултати, които представляват оригинален принос в науката* и отговарят на всички изисквания(та) на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и съответния Правилник на ПУ „Паисий Хилендарски“. Представените материали и дисертационни резултати **напълно** съответстват на специфичните изисквания на Педагогическия факултет, приети във връзка с Правилника на ПУ за приложение на ЗРАСРБ.

Дисертационният труд показва, че докторантът Лъчезар Владимиров Африканов **притежава** задълбочени теоретични знания и професионални умения по научна специалност 1.1. Теория и управление на образованието като **демонстрира** качества и умения за самостоятелно провеждане на научно изследване.

По своята структура и съдържателна същност, по своя концептуален замисъл, научна широта и задълбоченост, трудът на Лъчезар Владимиров Африканова е **самостоятелно и оригинално** научно съчинение. Резултатите постигнати в дисертационното изследване могат да се смятат за научни приноси на докторанта. Фундамент на обосноваването изводи и заключения са резултатите от изследването, които по своята същност са достоверни и релевантни. Дисертационният труд отговаря на техническите стандарти за оформяне на такъв тип научни разработки. Авторът може самостоятелно да провежда научно изследване, да представя и анализира резултатите коректно и прецизно. Като цяло дисертацията отговаря на изискванията за такъв род изследвания. Тя защитава критериите за евристична значимост, за структурираност, за капацитет на обхвата, позволява да се извеждат утвърждения, има вътрешна координираност и е балансирана в секвенциите.

Кандидатът изпълнява минималните национални изисквания за ОНС „доктор“. Нямам съмнение за плагиатство в научния труд и публикации.

Поради гореизложеното давам своята **положителна оценка** за проведеното изследване, представено от рецензираните по-горе дисертационен труд, автореферат, постигнати резултати и приноси, и **предлагам на почитаемото научно жури да присъди образователната и научна степен „доктор“** на Лъчезар Владимиров Африканова в област на висше образование: 1. Педагогически науки, професионално направление 1.1 Теория и управление на образованието, докторска програма „Управление на образованието“.

02.07. 2021 г.

Изготвил становището: .....

(проф. дн Наталия Витанова)

(ак. дл. н. ст. име фамилия)